

Dokument nr. 8:116

(2002-2003)

Privat forslag fra stortingsrepresentantene Rune J. Skjælaaen, Jorunn Ringstad og Hans Seierstad

Forslag fra stortingsrepresentantene Rune J. Skjælaaen, Jorunn Ringstad og Hans Seierstad om å styrke lærlingenes rettigheter.

Til Stortinget

BAKGRUNN

I dag velger over halvparten av rettighetslevene yrkesfaglig studieretning der hovedmodellen er at de i de to første årene er elever ved en videregående skole på grunnkurs og VK1, for deretter å fortsette som lærlinger med to år i en lærebedrift.

I motsetning til elever i allmennfaglig studieretning, og i yrkesfaglige studieretninger der hele undervisningen gjennomføres i skole, skifter elever i yrkesfaglige studieretninger status når de begynner som lærlinger. Som lærlinger har de ikke lenger samme rettigheter mht. skyss, medbestemmelse og organisering som det elever har etter opplæringsloven.

Rett til fri skyss og rabatt på offentlige kommunikasjonsmidler

I henhold til § 7-2 i opplæringsloven har elever i videregående skole, som bor mer enn 6 km fra skolen, rett til gratis skyss eller full skyssgodtgjørelse. Lærlinger innrømmes ikke de samme rettigheter, selv om det ofte er slik at avstanden mellom hjem og lærebedrift overstiger avstanden hjem/skole og den fastsatte 6 km-grensa. Dette til tross for at tida i lærebedrift er en obligatorisk del av den opplæringen lærlingen har fram til en sluttkompetanse. Likeledes har ikke lærlinger rett til samme studentrabatt på buss-, tog- og flyreiser, slik elever nyter godt av. Begrunnelsen for denne forskjellsbehandlingen har blant annet vært at lærlinger mottar en viss godtgjørelse i løpet av læretida, og dermed har en inntekt som elever

ikke har. Riktignok mottar lærlinger enn viss kompensasjon for det arbeidet de utfører, men etter innføringen av Reform 94 er denne godtgjørelsen direkte knyttet til den verdiskapingen som lærlingen utfører i lærebedriften. Den er således progressiv i takt med lærlingens kompetanseutvikling og innsats i løpet av læretida. Lærlingen mottar derfor ingen lønn for den delen av læretida som regnes som opplæring, men kun for den faktiske verdiskapingen lærlingen bidrar til i bedriften. Siden lærlinger har et lengre utdanningsløp enn elever som følger hovedmodellen, bidrar forskjellsbehandlingen når det gjelder skyssutgifter samlet sett til svært ulik økonomisk belastning mellom de to gruppene som begge er under videregående opplæring.

Siden bussystemet i et fylke relaterer seg til skolestedene, og lærlinger er svært spredt på ulike bedrifter, vil det være vanskelig og svært kostbart å sette opp egne skyssruter. Hovedpoenget er derfor å tilkjenne lærlingene skysstilskudd for den transporten de selv velger, samt at de gis rabatt på offentlige kommunikasjonsmidler på lik linje med elever. Fylkeskommunene må kompensere for merutgiftene ved å tilkjenne lærlinger rett til dekning av skyssutgifter.

Mulighet til medbestemmelse og rett til å organisere seg

I henhold til opplæringsloven har elever i videregående skole en lovfestet rett til å etablere elevråd og benytte skoletida til dette arbeidet. Samtidig har elevene rett til å delta på møter og arrangementer i regi av Elevorganisasjonen, som er elevenes egen landsomfattende organisasjon. Mange lærlinger gir uttrykk for at de også har behov for og savner en tilsvarende mulighet til å kanalisere sine problemer og interesser. I en lærebedrift er lærlingene i mindretall og ofte alene om å være under opplæring. Mange lærlin-

ger føler det belastende og ensomt å være alene om sine problemer, uten mulighet til å videreformidle eller påvirke sin egen situasjon. Selv om fagbevegelsen henviser til at lærlingene kan velge medlemskap i et fagforbund, så begrenser Hovedavtalen mellom Landsorganisasjonen i Norge (LO) og Næringslivets Hovedorganisasjon (NHO) denne muligheten. Ifølge vedtektene bør tillitsvalgte i LO være over 18-20 år og ha vært ansatt i bedriften i over to år. Et medlemskap i et fagforbund vil uansett ikke dekke lærlingenes behov for i fellesskap å kunne drøfte og kanalisere sine spesifikke problemer og krav til opplæringen. Lærlinger møter andre problemstillinger og utfordringer knyttet til sin spesielle situasjon på arbeidsplassen enn ordinært ansatte, noe som gjør det rimelig at de gis mulighet til å organisere seg i egen sammenslutning. Lærlingene bør gis samme rett til medvirkning på arbeidsplassen som andre ansatte, og de bør gis en lovfestet rett til å organisere seg på lik linje med elever i videregående skole. I tillegg bør fylkeskommunene etablere egne lærlingeforum der elevene kan utveksle erfaringer og drøfte saker med hverandre og direkte med ansvarlige for yrkesopplæringen i fylkeskommunen.

Krav til opplæring av instruktører/veiledere og faglige ledere

Det å være veileder og faglig leder for ungdom under utdanning er en meget krevende og ansvarsfull oppgave som stiller store krav til den enkelte som innehar en slik posisjon. Brukerundersøkelser blant lærlinger avdekker at mange opplever at de som er satt til å veilede dem den tiden de er i lærebedrift, ikke har tilstrekkelig kunnskap til å fylle en slik rolle. Dette skaper naturlig nok stor usikkerhet hos den enkelte lærling, og vil i sin tur påvirke kvaliteten på opplæringen og det læringsutbytte lærlingen har i løpet av sin læretid i bedriften. Det bør følges etablert en mer systematisk kvalitetssikring av instruktører og veiledere med mulighet for kompetanseutviklingstilbud.

Kvalitetssikring av opplæringsbedrifter

Selv om de fleste bransjeorganisasjoner nedlegger et godt arbeid i sitt lærlingearbeid, og de aller fleste opplæringsbedrifter og -kontorer fungerer til-

fredsstillende, er det dessverre mange lærlinger som opplever manglende oppfølging og informasjon om sine rettigheter. For eksempel er det lærlinger som har opplevd å bli direkte feilinformert eller gitt manglende informasjon om når de skulle opp til fagprøve, prosedyrer for oppmelding og informasjon om hva som skal skje under gjennomføringen av en fagprøve. Med tanke på at dette dreier seg om den viktigste fasen av hele læretida, er dette svært beklagelig og setter lærlingen i en meget vanskelig situasjon. Både av hensynet til lærlingenes rettigheter og trygghet for kvaliteten på utdannelsen, samt lærebedriftenes mulighet til å oppfylle sine forpliktelser, bør det iverksettes en bedre og løpende kvalitetssikring av godkjente lærebedrifter.

Mulighet for læretid i utlandet

Det er en uttalt målsetning at studenter bør gis anledning til å ta hele eller deler av sin utdanning i utlandet. For ungdom som velger en yrkesfaglig karriere, vil også et utenlandsopphold gi nyttige erfaringer og kunnskap. Dette vil i sin tur komme norsk næringsliv til gode og bidra til annen kompetanse og erfaringsutveksling. I dag gis lærlinger mulighet til utveksling gjennom utdanningsprogrammene Leonardo Da Vinci og Sokrates. Det bør allikevel legges bedre til rette for at flere lærlinger gis anledning til utenlandsopphold, enten i læretida eller i de to første årene etter at fagprøven er avlagt. Også veiledere med ansvar for opplæring av lærlinger bør gis anledning til utvekslingsopphold/studieopphold i utlandet.

FORSLAG

På denne bakgrunn fremmes følgende:

f o r s l a g

Stortinget ber Regjeringen fremme forslag med endringer i opplæringsloven som sikrer lærlinger de samme rettigheter mht. skyss og mulighet til etablering og deltagelse i demokratiske sammenslutninger som elever i videregående skole. Regjeringen bes videre vurdere tiltak for kvalitetssikring av veileder, instruktører/faglige ledere og godkjente opplæringsbedrifter, samt bedre muligheten til utenlandsopphold.

4. juni 2003